

Ze hadden een afspraak, de verzetsmannen en –vrouwen die hun leven waagden tijdens de Tweede Wereldoorlog. „Dy't it net oerlibbet, dy syn famylje moat holpen wurde.” En dus werden kort na de bevrijding de Vereniging 40-45 en de Stichting Friesland 40-45 opgericht. Samen zouden ze zorgen voor de nabestaanden van verzetslieden en medestanders die gehandicapt waren geraakt tijdens de strijd.

Marja Boonstra

Op 15 april 1945 reden de eerste Canadese pantserwagens Leeuwarden binnen, drie dagen later werden bij Pingjum en Makkum de laatste Duitse stellingen op het Friese vasteland opgerold. Diezelfde dag nog, 18 april, werd in Leeuwarden de Vereniging Friesland 1940–1945 opgericht. Vijf jaar, langer zou de club niet hoeven te bestaan, zo dachten de leden toen. Het werden er 65. Maar het eind is nu toch in zicht, want 15 april is het afgelopen en legt de laatste voorzitter Teade Kingma (88) de hamer voorgoed neer.

Zijn besluit om te stoppen betekent tegelijkertijd het einde van de vereniging. Kingma: „Wy hâlde der mei op. Op 15 april, de befrijdingsdei fan Fryslân, ha we ús lêste byienkomst yn Burgum. De groep wurdt hieltyd lytser, want der falle guon by wei. It binne gewoan allegear hiel âlde minsken. En 65 jier is dochs ek in moaie leeftyd.” Van de duizenden leden van weleer is nog maar een handjevol over. De vereniging gaat op in haar eigen dochterorganisatie, de Stichting Friesland 40-45, die in april 1946 werd opgericht om nabestaanden directe financiële en morele zorg te geven.

Op tafel in het riante appartement in het centrum van Burgum waar Teade Kingma en echtgenote Anneke (86) wonen, ligt een stapel informatie klaar. Praten over de oorlog en over de vereniging wil hij wel. Maar lichamelijk is de rek er uit, sinds hij in 2008 problemen kreeg met zijn gezondheid. Tot die tijd is hij zijn hele leven lang amper ziek geweest. Maar nu loopt hij noodgedwongen met een rollator en zet hij een streep onder zijn allerlaatste maatschappelijke functie. Het is mooi geweest.

„Ik hoehc net mear. It kin ek net mear, it kostet my no te folle enerzjy. Dy moat ik oars brûke. Mar dat is net slim hear. Sa is it libben en dat moat je akseptearje”, besluit hij blijmoedig. Anneke knikt instemmend.

DAGBOEK

Hij bladert door de krantenknipsels en verslagen die hij tevoorschijn heeft gehaald. In een speciaal nummer van het Friese maandblad De Strikel uit 1970 staat zijn dagboek van de laatste oorlogsdagen van 1945. Hij schreef het in de zomer van het bevrijdingsjaar. Het werd gepubliceerd als het 'ferhaal fan in jong Frysk fersetsman'. Daarin doet Kingma verslag van de hectische periode bij het gewapend verzet van de Binnenlandse Strijdkrachten, toen op de valreep nog drie naaste kameraden het leven verloren.

„Sneon (14 april 1945). Ik gean mei yn 'e keamer dêr't fan 'e midde de wapens rê makke binne en de petroanhalders folle waerden. Dan foar my in byld dat ik net licht wer forjit: Auke fan Noardburgum, Wim mei in stik as fjouwer BS-ers en dêr ... dêr lizze twa fan ús maten. Ik kin net sjen hwa't it binne en troch de drokte en alteraasje komt men der net ienris oan ta om soks to freegjen.”

„Huat docht it der ek ta; it binne twa fan ús maten en op dit stuit binne se ús allegearre like nei. Wy moatte se helpe en dat sille wy ek dwaan sa goed as it kin. De swier ferwoone litte wy stil lizze. Der doarre wy sels net mei to begjinnen. Hy hat in skot yn it lichem krige. In hjessen under de holle en sa goed mooglik to plak lizze, mear kinne wy net dwaan. (...) It oare slachtoffer hat in kûgel alhiel boppeoan yn 'e lofters skrok krige. Syn fingers binne ek trochsketten.”

In het zesde deel van de serie '100 jaar Friese Wouden' wordt de Tweede Wereldoorlog in het gebied beschreven. De belevenissen van Teade Johannes Kingma vullen een dikke tien pagina's. Ze beginnen met herinneringen aan zijn jeugd in Hurdegaryp. Heit was dorps- en gemeenteveldwachter in Hurdegaryp, Rypstjerker en Feanwâldsterwâl. In 1940 deed Kingma eindexamen voor de hbs. Door de oorlog lukte het niet een vervolgstudie te beginnen. Hij kwam

Teade Kingma, voorzitter van de Vereniging 40-45, op de stoep van het gemeentehuis in Burgum waar hij in 1940 bij het bevolkingsregister aan de slag ging.

terecht bij het bevolkingsregister van het gemeentehuis in Burgum.

Zijn eerste illegale activiteiten waren bescheiden: het veranderen van de leeftijd op persoonsbewijzen. Hij maakte mensen te jong of te oud om in Duitsland te moeten werken. Daarna kwamen de valse persoonsbewijzen. Daarvoor moesten er oproepingskaarten worden ingeleverd waar Kingma de personages voor fantaseerde. Vaak werden gegevens gebruikt van overleden kinderen.

In september 1944 dook de hie gemeentesecretarie onder. Er kwamen NSB'ers uit Limburg die het bevolkingsregister overnamen. Zij ontdekten een heleboel niet-bestaande burgers maar hebben niet meer kunnen achterha-

len wie daarvoor verantwoordelijk was geweest. „It wie in nuvere tiid. Ik siet doe ferstoppe by in omke en muoike, midden yn it fjild by de Nijegeaster hoeke. Der ha ik leard te spinnen en kij te melken.”

RAZZIA'S

Kingma wist aan drie razzia's te ontsnappen. Tijdens de bevrijding zat hij bij het gewapend verzet van de Binnenlandse Strijdkrachten. Ze bewaakten het pompstation van de Waterleiding in Noord-Burgum. Bij schietpartijen met de Duitsers kwamen drie kameraden om.

Na de oorlog vertrok Kingma met zijn echtgenote uit

Friesland. „Nei de oarloch woe hast elkenien fuort. Ik hie al in pear fakdiploma's mar woe graach fierder studearje.” Hij kreeg een baan op het provinciehuis in Utrecht en studeerde daarnaast rechten. In 1953 deed hij doctoraal examen. In 1959 keerde het paar weer terug naar Friesland waar Kingma loco-secretaris werd van de gemeente Leeuwarden. Van 1971 tot zijn pensioen in 1985 werkte hij als griffier van de provincie.

„De oarloch is foarby, mar ik bin der noch altyd wol mei dwaande. Foaral om fiif maaie hinne. Ik wie niet in held, doe net en no noch net. Mar wy binne al hiel jong twongen in swiere ferantwurdlikheid te nimmen. Dat foarmet it karakter. It hat dochs in stimpel op ús set.”